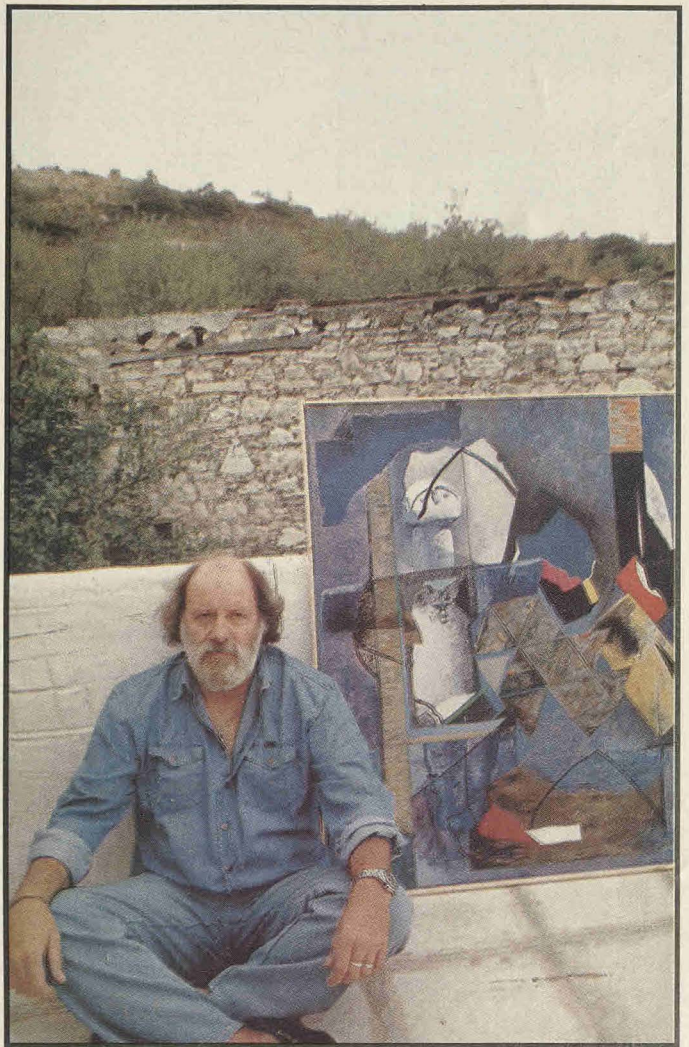

ΤΖΩΝ ΚΟΡΜΠΙΤΖ:

"Η Κύπρος είναι ένα ασύλληπτο μέρος"

Συνέντευξη στον ΠΑΝΙΚΟ ΠΑΙΟΝΙΔΗ

ση 2.49

Η Λάνια είναι τώρα δέκα-δεκαπέντε μόνο λεπτά από τη Λεμεσό. Ο δρόμος πλάτυνε, έφυγαν οι στροφές και η μεγάλη γέφυρα στο στόμιο του υδατοφράκτη του Κούρρη είναι σχεδόν έτοιμη. Τα λεωφορεία με τους τουρίστες είναι πολύ σύνηθες πια θέαμα στο γραφικό αυτό χωριό που όσο και να μπήκε ψηλά-ψηλά, στους καταλόγους των ταξιδιωτικών πρακτόρων αντιστέκεται σ' αυτό που λέγεται πλήρης τουριστικοποίηση και κρατά με πείσμα το πρόσωπο του, την αυθεντικότητα του. Κι' ας ελπίσουμε η αυθεντικότητα νάναι μεγάλη...

ΕΔΩ στη Λάνια έχει από χρόνια το στέκι του ο ζωγράφος Τζων Κόρμπιτζ. Δεν είναι φυσικά ο μόνος ζωγράφος που διάλεξε τη Λάνια σαν κατοικία και τόπο δουλειάς, είναι όμως οπωσδήποτε μια ξεχωριστή ιστορία η

παρουσία του στο χωριό. Η παραμονή του στο νησί έχει περίπου την ηλικία του ανεξάρτητου κράτους. Ήρθε στην Κύπρο το '60 κι' από τότε δεν το εγκατέλειψε έστω κι' αν τα ταξίδια του προς τα έξω είναι συνεχή και τα μισά περίπου χρόνια τα πέρασε είτε ταξιδεύοντας, είτε σταθμεύοντας σε σύντομες ανάπαυλες, στην Αθήνα στην Τριέστη κ.ά. Θα μπορούσε μάλιστα να ειπωθεί, ότι ο Τζων Κόρμπιτζ, κι' αυτό το αποδεικνύει ένα μεγάλο μέρος του έργου του, σε τέτοιο βαθμό δέθηκε με την Κύπρο, σαν τοπίο, σαν κοινωνικό, ιστορικό χώρο, που στη δημιουργία του υπεισήθε σαν οργανικό στοιχείο ένα στίγμα καθαρά κυπριακό.

ΓΥΡΩ απ' αυτό το πολυσήμαντο θέμα των σχέσεων του με την Κύπρο αναπτύσσεται κι' ο ίδιος τις σκέψεις του

στη συνέντευξη που ακολουθεί. Κι' όταν μιλά ο Τζων Κόρμπιτζ είναι χειμαρρώδης. Η σκέψη του, αλλά και η γλώσσα του - κλούν με μια καταπληκτική ταχύτητα κι' ευρηματικότητα. Τα ελληνικά του είναι άπταιστα και δεν σκοντάφτουν ούτε στις λέξεις ούτε και στο συντακτικό.

ΓΕΝΝΗΜΕΝΟΣ στο Σιέφιλντ το 1935 ο Τζων φοίτησε με υποτροφία στην περίφημη Σχολή Σλέιντ του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, όπου διακρίθηκε ως σχεδιαστής και χαράκτης. Εκεί γνώρισε και κύπριους φοιτητές, που πρώτοι του άνοιξαν την πόρτα προς το νησί. Το '59 κάνει το πρώτο του ταξίδι προς τα "ζεστά νερά" της Μεσογείου, για να παραμείνει για πάντα εδώ και να δηλώνει απεριφραστα και χωρίς δεύτερη σκέψη, πως ούτε 24 ώρες δεν μπορεί να ζήσει πια στην Αγγλία.

ΤΟ ΠΟΣΟ δέθηκε ο Τζων Κόρμπιτζ, με την Κύπρο και τα δραματικά βιώματα του νησιού βγαίνει και μέσα από τα σημειώματα κριτικών που ασχολήθηκαν με το έργο του.

Ο ΙΤΑΛΟΣ Σέργκιο Μολέσι έγραφε το 1981 ύστερα από μια επίσκεψη του στο ατελιέ του ζωγράφου στην Τριέστη.

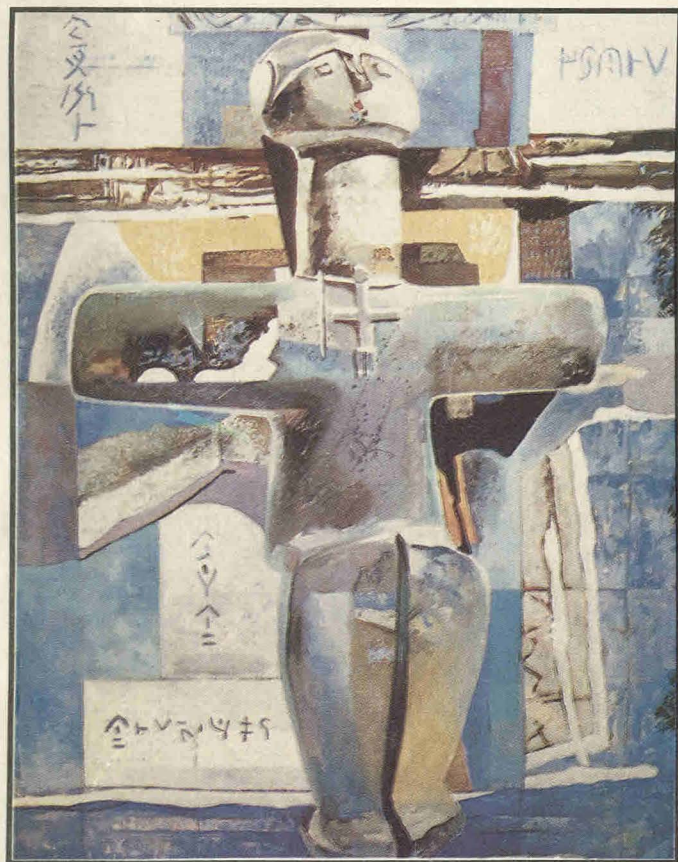
"Η ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ του Τζων Κόρμπιτζ ... να δημιουργεί τέχνη σ' αυτό το επίπεδο τον υποβοήθησε να χειριστεί όχι μόνο τους λουσιμένους στον ήλιο μύθους των αρχαίων πολιτισμών της Μεσογείου αλλά και να συμμετάσχει στη μυστηριακή ονειρική φρεσκάδα με την οποία η μεσαιωνική βυζαντινή τέχνη της ύστερης περιόδου και η πνευματικότητα έντυσαν το ελληνικό ιδεώδες της φυσικής ομορφιάς. Έτσι όταν η τραγωδία της Κύπρου τον συνεπήρε

φθήκαμε στην καινούργια του προσωρινή κατοικία, που άνοιγε σε μια μεγάλη, πολύβουη πλατεία. Πάντα όμως γύριζε στην Κύπρο, όπου τον περίμεναν οι γκαλερί και οι πολλοί φίλοι του. Τον περίμενε και το σπίτι της Λάνιας, που είναι κολλητό στα καφεενεία και στη μικρή πλατεία του χωριού. Φροντισμένο και διακοσμημένο και στην πιο μικρή του λεπτομέρεια από την Άντρη, την Κυπρία σύζυγό του, το σπίτι είναι πάντα ανοιχτό και πρόσχαρο, με τον Τζων νάχει πάντα κάτι το εύστοχο να πει στον κάθε ξένο που τον επισκέπτεται. Τώρα ο Τζων και η Άντρη ετοιμάζονται να μετακομίσουν σ' ένα άλλο σπίτι, που έκτισαν στο χώρο του παλιού στούντιο, κάπου διακόσια μέτρα πιο πέρα, σ' ένα πιο ήσυχο σημείο του χωριού, μακριά από τους θορύβους. Εκεί στα ανεπίσημα εγκαίνια, μας ξενάγησε περιχαρής ο Τζων στις ευρύχωρες, φωτεινές αίθουσες, βγήκαμε και στην ταράτσα και χαρήκαμε ως πέρα την όμορφη κοιλάδα. Κι' εκεί καθίσαμε και ανοίξαμε την κουβέντα, που άπλωσε σ' ένα ευρύτατο φάσμα θεμάτων. Εδώ δίνουμε ένα μέρος μονάχα αυτής της συνομιλίας.

ΠΑΝΟΡΑΜΑ: Τζων, θάθελα να ξεκινήσω με μια γενική παρατήρηση. Παρά τις καταβολές σου η Κύπρος σ' έχει αποπλανήσει, σ' έχει κατακτήσει με την έννοια φυσικά του ότι έχει εξασκήσει τέτοια επιρροή πάνω σου, στη ζωγραφική σου σαν τοπίο, ατμόσφαιρα και ψυχολογία ακόμη, που δεν άφησε περιθώριο σε άλλες επιρροές. Θάθελες να σχολιάσεις αυτή σου τη σχέση με την Κύπρο, την εσωτερική σου σχέση. Να παρακολουθήσουμε, αν συμφωνείς, την κυπριακή σου πορεία, πότε ξεκίνησε, πώς εξελίχθηκε;

ΤΖΩΝ ΚΟΡΜΠΙΤΖ: Ναι, ίσως θα πρέπει να πάμε λίγο πιο πίσω στο χρόνο, στον καιρό που φοιτητής και πιο παλιά ακόμη, οκτώ - εννέα χρόνων, ονειρευόμουν να πάω στον ήλιο, στη Μεσόγειο. Μόλις τέλειωσα τις σπουδές μου πήγα στην Ιταλία. Απ' εκεί κατευθύνθηκα στην Ελλάδα κι' εννοώ την Αθήνα φυσικά που ήταν κάτι το εντελώς διαφορετικό απ' ό,τι είναι σήμερα. Εκεί συνάντησα αρκετούς που μου μίλησαν για την Κύπρο. Και πιο πολλά ήταν συμφοιτητής μου στο Σλέιντ Σκουλ ο Στέλιος Βότσης... Όλα αυτά γίνονται γύρω στο '59. Ήρθα λοιπόν και εργωτεύ-

ήταν πλήρως προετοιμασμένος ν' αντιμετωπίσει τις καψαλισμένες από τον ήλιο ερήμους της Μέσης Ανατολής και τους "ουρανοί με το απέραντο γαλάζιο" με την ίδια τραγική ζωτικότητα όπως και πριν και με τη δύναμη της γραμμής του και του χρώματος να καταθέτει μαρτυρίες τόσο για τις ώρες του πόνου όσο και της χαράς".

ΚΑΙ Ο Σέργιο Μολέσι προσθέτει, ότι η τέχνη του Κόρμπιτζ, που γεννήθηκε στην Αγγλία, τη ζέστανε ο ήλιος της Ελλάδας και ωρίμασε από την τραγωδία της Κύπρου, απόκτησε τα χαρακτηριστικά οικουμενικών αξιών.

Ο ΑΓΓΛΟΣ Άλλαν Χολ από την πλευρά του, υπογράμμιζε σε σημείωμα του το Φλεβάρη του 1975 στους "Σάντεϋ Τάιμς" την παρουσία του Τζων Κόρμπιτζ με τα "δραματικής υφής έργα" σε έκθεση, που οργανώθηκε τότε στο Λονδίνο κάτω από τον τίτλο "Θυμηθείτε την Κύπρο".

ΔΙΑΤΗΡΟΥΣΑΜΕ πάντα επαφή με τον Τζων και στα χρόνια της Τριέστης, μετά την τραγωδία, τον επισκε-

ΤΖΩΝ ΚΟΡΜΠΙΤΖ:

"Η Κύπρος είναι ένα ασύλληπτο μέρος"

θηκα το νησί, τη φύση, τους ανθρώπους. Ήταν τόσο ειδυλλιακά τα πάντα!

Π.: Είσαι σε θέση τώρα, από μια απόσταση τριάντα χρόνων, να προσδιορίσεις την ιδιομορφία του νησιού;

Τ.Κ.: Εγώ σ' όλα αυτά δίνω την ονομασία "Η οικειότητα των αιγιμάτων". Η Κύπρος είναι ένα ασύλληπτο μέρος, δεν μπορείς να πεις ακριβώς τι είναι. Ορισμένοι περιέγραψαν την Κύπρο σαν γυναικεία μορφή, σαν νησί με μεγάλη θηλυκότητα, εγώ όμως νομίζω, ότι εδώ υπάρχει κάτι το άπιαστο. Και είναι αυτό το αίνιγμα, που με μαγεύει μέρα. Αν είχα πάρει τα μέτρα αυτού του τόπου δεν θα υπήρχε η ίδια μαγεία. Γιατί είναι στο ερώτημα, όπου υπάρχει η μαγεία.

Π.: Αυτή είναι μια γενική εκτίμηση. Σαν ζωγράφος τώρα, που ασχολείται με σχήματα, χρώματα τι είναι εκείνο, που υπεισέρχεται μέσα στη δουλειά σου από τον κυπριακό χώρο;

Τ.Κ.: Εγώ, όπως ξέρεις, δεν κάνω τοπίο στην παραδοσιακή έννοια. Έχω φυσικά στοιχεία από το τοπίο μέσα στα έργα μου. Γενικά αγάπησα πολύ από τα νιάτα μου τη Μεσόγειο. Εδώ, μέσα στη Μεσόγειο, βρίσκονται και οι ρίζες του ανθρώπου. Πηγαίνουμε απ' εδώ στην αυγή της ανθρωπότητας... Στα έργα μου υπάρχουν τα κομμάτια από τα αγάλματα, τα ιερογλυφικά στοιχεία... Όλα αυτά είναι από την Κύπρο. Υπάρχουν και στη Σικελία και στη Σαρδηνία τέτοια στοιχεία αλλά δεν είναι τα ίδια...

Π.: Δηλαδή στα διώματα σου εμπερικλείεται και η ιστορία μας....

Τ.Κ.: Νάι, οπωσδήποτε. Όπως τόνισες και στην αρχή δεν άφησαν οι εδω επιρροές περιωρία για άλλες επιρροές. Φυσικά θέλω να προσθέσω και την Ελλάδα στους χώρους που με επηρέασαν. Την επισκέπτομαι συχνά, αγαπώ πολύ τα νησιά του Αιγαίου και τα ειδικά του Αιγαίου τα έχω χρησιμοποιήσει πάρα πολύ στα τελευταία τριάντα χρόνια. Θέλω πολύ, ομολογώ, να εμβαθύνω στις ρίζες του ανθρώπου και του χρόνου εδώ στο νησί. Και σε σχέση μ' αυτό δεν με ενδιαφέρουν οι μόδες που υπάρχουν στην Ευρώπη και αλλού.

Π.: Μερικοί λένε, ότι είσαι πιο Κύπριος από τους Κύπριους. Με αυτή ακριβώς την έννοια, ότι παραμένεις πιστός σ' αυτό που λέγεται

Κύπρος ... Αλλά ας πάρουμε αυτό που λέγεται κυπριακή σου πορεία. Όταν πρωτοήρθες στην Κύπρο τι χαρακτήριζε τη δουλειά σου;

Τ.Κ.: Τότε υπήρχαν στη δουλειά μου απομεινάρια από μια εξπρεσιονιστική τέχνη, που είχα ετοιμάσει στη νότια Γαλλία και Ιταλία. Και ήταν όλ' αυτά τέχνη για την τέχνη, τέχνη στηριγμένη σε διάφορες τάσεις στη ζωγραφική... αυτό γίνεται όταν είσαι νέος και δεν έχεις ανακαλύψει ακόμη τη δική σου ταυτότητα. Πολύ γρήγορα όμως με πήρε από το χέρι η Κύπρος.

Π.: Και τι είναι το πρώτο που σε πήρε από το χέρι;

Τ.Κ.: Το πρώτο ήταν τα τοπία. Με μάγεψαν πολύ τα τοπία. Αλλά αυτό δεν κράτησε πολύ διότι το τοπίο εδώ είναι ένα τοπίο που δε ζωγραφίζεται. Αυτό που αισθανόμαστε έξω στη φύση είναι κάτι, που δεν μπορείς να το αποδώσεις. Κατά την άποψη μου εκείνο που μπορείς να δώσεις εδώ από το τοπίο είναι μια πολύ φτωχή απομίμηση της πραγματικότητας. Όπως είναι και πολύ δύσκολο να φωτογραφίσεις αυτό το τοπίο γιατί δεν έχεις τον ανοιχτό ορίζοντα, το πανόραμα. Εγώ για παράδειγμα έχω ζωγραφίσει πολύ περισσότερο τα νησιά του Αιγαίου, τη Μύκονο. Πρόκειται για νησιά με μια φανταστική γραφικότητα.

...Φυσικά, προσθέτει ο Τζων, δεν έμενα συνέχεια στην Κύπρο. Πήγα στην Ιταλία, αργότερα πήγα στη Γαλλία, μετά αποφάσισα να πάω στην Ελλάδα για μια εμπειρία που θα αποκόμιζα από τους εκεί ανθρώπους της κουλτούρας όχι απλώς των εικαστικών. Ήθελα να γνωρίσω τους ποιητές, τους λογοτέχνες κτλ. Έζησα στην Ελλάδα κάπου τρία χρόνια, γύρισα μετά στην Κύπρο. Μετά τη Χούντα δεν άντεξα πολύ.

Π.: Δηλαδή συνολικά στα τριάντα χρόνια πόσα χρόνια έζησες στην Κύπρο;

Τ.Κ.: Πιθανόν ούτε και τα μισά. Αλλά εκείνο που έχει σημασία είναι ότι εγώ νιώθω Κύπριος. Σημασία έχει η διάρκεια από την αρχή. Έχω δει παιδιά που έγιναν μεγάλοι, πατέρες, μητέρες. Όταν καλύψεις δυο γενιές γίνεται τόπος σου μια χώρα. Διότι είναι το ανθρώπινο στοιχείο που ρυθμίζει αυτά τα πράγματα...

Π.: Θάθελες να σταθούμε Τζων στην περίοδο που ζούσες στο Μπέλα Πάις, να ζωντανέσουμε μερικές μνήμες; Εκείνη την περίοδο είχες αρχίσει να κάνεις σχέδια μορφών του χωριού. Τότε το ανθρώπινο στοιχείο μπήκε πολύ στη δουλειά σου.

Τ.Κ.: Δεν ήταν μόνο σχέδια. Ταυτόχρονα έκανα και πορτραίτα χωρικών, που ήταν φίλοι μου... Ήδη τότε, και μιλούμε για το '70, τα παιδιά αυτών των ανθρώπων αν και τους έμοιαζαν σαν φυσιολογία, είχαν πάει στην πόλη και δεν είχαν καμιά σχέση σαν παρουσία με τους γονείς τους. Και κατάλαβα ότι ήταν ίσως η τελευταία γενιά που όταν σβήσει δε θα υπάρχουν πια τέτοιες φυσιολογίες... Όσον αφορά το Μπέλα Πάις είναι ένα όνειρο. Καμιά φορά δεν το πιστεύω ότι έζησα εκεί. Υπήρχε κάτι το τέλει εκεί!

Π.: Πόσα χρόνια έζησες εκεί;

Τ.Κ.: Έζησα τρία χρόνια.

Π.: Δηλαδή η εισβολή σε βρήκε εκεί;

Τ.Κ.: Όχι δε με βρήκε προσωπικά στο Μπέλα Πάις. Ήμουν στην Ιταλία για μια τοιχογραφία. Κι' είχα φύγει. Δυστυχώς, γιατί ήθελα να ήμουν παρών για να τα ζήσω όλα όσα έγιναν. Σαν αποτέλεσμα της τραγωδίας αποφάσισα να εγκατασταθώ στην Ιταλία, που είναι η δεύτερη μου πατρίδα μετά την Κύπρο.

Π.: Πώς αντίκρισε Τζων ο κόσμος έξω το κυπριακό δράμα;

Τ.Κ.: Τις πρώτες μέρες το πρόβλημα υπήρχε στις εφημερίδες... Εγώ προσωπικά οργάνωσα σειρά εκθέσεων παντού σε πολλές πόλεις της Ιταλίας με μανιφέστο, με διαλέξεις και προσπάθησα να μεταφέρω στον κόσμο τα γεγονότα και την ιστορία της Κύπρου...Φυσικά στην Ιταλία δεν βρίσκεις αδιαφορία, ο κόσμος είναι ζεστός.

— **ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ** η κουβέντα σταματά στη Λάνια, όπου βρίσκεται και το σπίτι του Τζων. Η παραμονή τώρα του φίλου ζωγράφου στο χωριό κρατά περισσότερο, είναι μεγαλύτερης διάρκειας.

Τώρα, λέει, έχω αποκτήσει αυτό το ατελεί, όπου έχω τις ανέσεις μου και χώρο να δουλέψω. Υπάρχει επίσης πολλή γαλήνη στο χωριό. Αυτές είναι οπωσδήποτε συνθήκες, που πολύ δύσκολα βρίσκει κανείς στην Ευρώπη. Όταν περνάς 8 με 10 ώρες κάθε μέρα στο στούντιο, αποκτούν μεγάλη σημασία οι συνθήκες που έχεις... και πρέπει να σας πω, ότι το πρώτο πράγμα για μένα είναι το φως. Στη Βόρεια Ιταλία δεν είχα αυτό το φως. Εκεί δεν είχα καθόλου φως το χειμώνα... Ενώ εδώ είμαι συνέχεια σε μια κατάσταση ηδονής. Είναι μια τελείως αισθησιακή κατάσταση. Δε βλέπω την ώρα ναρθεί το πρωί και δεν μπορώ να φύγω!

Η κουβέντα τραβά, μπαίνει σε θέματα κουλτούρας, γενικά, ρευμάτων που υπάρχουν στα εικαστικά, περνά σε εκτιμήσεις για τα εικαστικά στην Κύπρο, μιλούμε για την ποίηση του Τζων, που καταλαμβάνει μεγάλο μέρος του έργου του, για την "αθανασία" που δημιουργεί ο καλλιτέχνης, εγγιζουμε μέσα από την ομορφιά τα θέματα της οικολογίας, που πολύ απασχολούν τον Τζων και τον κάνουν ν' αντικρίζει με πολλή σκεπτικισμό και απαισιοδοξία το μέλλον της ανθρωπότητας.

Έχει πάνω σ' όλα τα θέματα ο Τζων Κορμπιτζ τις απόψεις του γιατί διαβάσει, παρακολουθεί, λειτουργεί γενικά σαν στοχαστής.

Το Φλεβάρη του '91 θα δούμε πάντως καινούργια δουλειά του Τζων στη Λευκωσία, θ' ακολουθήσουν έκθεση στη Μόσκη κι' άλλες τρεις στην Ιταλία. Και προς το τέλος του χρόνου υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να δει καινούργια δουλειά του Τζων και η Λεμεσός.